

TEMA MAJORĂ PE SCENA MICĂ

La început a fost literatura pentru copii!

De la paginile revistei pentru copii, de la paginile cărții dedicate celui mai mic cititor, calea către scena miniaturală e mai ușor de străbătut!

În repetate rânduri am întâlnit autori, regizori, scenografi sau compozitori din lumea teatrului de păpuși care ne-au revelat dorința ca în paginile ziarelor sau revistelor să se dezbată problemele specifice ale creației lor. În afara festivalurilor internaționale, din păcate, discuțiile teoretice, punctele de vedere expuse public, angrenarea unui număr mare de creatori în aceste probleme au fost mai mult decât sărace.

Am socotit util să împărtășesc câte ceva din propria-mi experiență de autor pentru teatrul de păpuși, socotind că încercările, eșecurile sau realizările obținute vor putea folosi creației altor autori, mai ales că, urmînd linia de dezvoltare a teatrului de păpuși, am abordat diverse laturi ale genului.

Ne sînt proaspete încă în amintire, micile reprezentații teatrale, cu care, copiii fiind, ne obișnuise câte un bătrîn truver-păpușar. Pe ușa clasei a II-a, intra *păpușarul* cu lădița în spate, cu lada minunată din care se iveau apoi capetele

sîlcite ale lui Vasilache, Mărioara... De aici, pînă la *reprezentajie*, pînă la cele 19 teatre de stat, s-a făcut un salt uriaș...

***

Prima mea încercare a fost o dramatizare. Adaptarea pentru păpuși a unui basm popular chinez, Invitația făcută de un regizor m-a tentat. Am brodat pe marginea basmului nu mai lung de 2—3 file, circa... 4.000 de versuri. O adevărată epopee, cu multe tirade, monoloage, balade, cîntece, cuplete... De la bun început, regizorul a tăiat trei pătrimi din fluviul textului...

Cele mai reușite momente ale spectacolului au fost însă scenele... mute, de mișcare, de pantomimă, de atmosferă orientală. Versul venea adus de departe și părea uneori accesoriu, chiar inutil... Cele cîteva „fețe de cortină“, în care un bătrîn povestitor „lega“ episoadele, rezistau numai prin minunatele sonorități de violoncel ale vocii: Ion Manolescu.

Totuși versul obligase spectacolul la o anume cadență hieratică, îi dăduse ceva din desenul de pe capacul unei cutii de santal. (Din păcate, bisturiul regizoral, dublat de necesități scenice de imprimare, lăsase multe versuri stinghere, fără rime sau înghesuite alandala pe banda de magnetofon.)

„Atmosfera“ spectacolului era totuși pentru oameni mari. Copiii, aclamînd, palpitau, se bucurau numai de acțiunea directă: înfruntarea unui copil curajos cu un tigr, furtuna pe mare etc...

Așa cum un copil învață să nu mai pună mîna pe plita încinsă după ce s-a fript, m-am hotărît pentru totdeauna să nu mai compun epoei în versuri, pentru păpuși. Și, am tras o primă concluzie: acțiune esențializată la maximum, mișcare violentă (în sensul unor contururi ale conflictului bine marcate), cu acțiuni fizice intense, cu replici succinte și cu multă veselie.

Am fost urmărit de această primă lecție în tentativa de a închina o piesă unui copil contemporan.

Îmi erau neclare căile de abordare a acestui copil și am ales un drum de mijloc: îmbinarea elementelor de fantastic cu date ale realității. Un copil, plictisit de tovarășia cotidiană a unor animale „prea“ domestice — o pisică și un câțel —, pătrunde în paginile unui album-atlas zoologic. Din jungla africană invită la el acasă fiarele sălbatice care, în cadrul unui apartament modern, provoacă unele dezastre comice. Morala: *prietenul la nevoie se cunoaște*.

Puțin suprasaturată de poante (un cameleon are... „mal de rue“, pentru că la stopuri trebuie să-și schimbe prea repede pielea — roșu, galben, verde), piesa era totuși un pas înainte, mai ales pentru autoedificarea autorului.

Noi concluzii: apropierea dintre spectacol de păpuși și desenul animat (s-a turnat un film după textul dramatic, folosit aproape fără modificări), marea dificultate fiind realizarea pe scenă, din punct de vedere plastic, a chipului copilului contemporan, scenograful avînd a se feri și de redarea unei fizionomii fotografice — tip „păpușă de vitrină“ — și de o expresie caricaturală tip „Max și Moritz“.

Cea de a doua piesă mi-a mai impus o concluzie importantă: aceea a unei *morale* bine gîndite, precis exprimate, *implicit* în acțiune și conflict. Sensurile ascunse, voalate, tilcul diluat cu apă de flori, sinuos, nu „merge“ la inima spectatorului.

Evident, și aici, și poate aici cel mai mult, „școala spectatorului“ e de un neprețuit ajutor pentru autor — verificarea prin practică a operei. Omuleții din sală — cu care se confruntă piesa — dau un verdict fără apel. Rîsul nestăpînit, emoția ce aduce lacrima, furia nestăvilită care-l face pe copil să-i amenințe la rampă, cu pumnisorii strînși, pe cei răi de pe scenă, sînt semne ale reușitei; atunci cînd aceste semne sînt înlocuite cu indiferență, tropăit din picioare, consum de caramelle și căscat, ne aflăm în fața unei nereușite, comunicate de cel mai sincer și mai spontan spectator.

A urmat cea de a treia și cea mai dificilă încercare: *piesa cu și despre pionieri și școlari*.

Am gîndit multă vreme tema, apoi subiectul cel mai adaptabil teatrului de păpuși, căutînd modalitatea de a surprinde cît mai succint și mai plastic totodată chipul unui copil contemporan. Mînat de intenția de a avea o acțiune cît mai vie, mai trepidantă, am căutat o „aventură“, o aventură a zilelor noastre. Cîteva idei îmi erau clare de la început: influența mediului, îmbinarea jocului cu o acțiune constructivă, combaterea influenței și astăzi încă negative a roma-

nelor de aventuri tip fascicolă. A fost o muncă dificilă, plină de temeri și de îndoieli. Personajele debitau prea multe replici, acțiunea era fragmentată în episoade, foloseam visul — procedeu-cliseu — pentru introducerea elementelor fantastice etc... Problema care-mi stătea în față era însă realizarea unui personaj: o instructoare de pionieri, principala purtătoare a mesajului noului în piesă, aceea care știe să canalizeze jocurile distractive ale copiilor spre realizări pozitive, reușind să facă deci „utile et dulci“ zilele unei vacanțe.

Bătăi, lupte, dansuri, episoade din activitatea unui circ provincial au fost introduse spre a „colora“ miezul piesei. (Din păcate, în unele spectacole s-a „marșat“ prea intens către acestea, spre atmosfera de culoare, estompându-se mesajul educativ.)

Există dificultăți deosebite în realizarea unei asemenea piese, mai întâi cu eroul pozitiv: păpușa are un aprioric coeficient de... schematism. Prin legile sale specifice, păpușa nu poate perora oral, trebuie să „demonstreze“ numai în acțiune. Masca ei imobilă, unică, nu ajută ca replicile majore să curgă spre inima spectatorului, le bagatelizează, le taie respirația. Fără îndoială că o mască imobilă aveau și Oedip, Tirezias, Antigona... Dar acolo, în ciuda coturnilor, actorul de pe scenă își pierdea contracțiile feței în imensitatea amfiteatrului; măreția de sentimente, universul uman al epocii se exprimau în vorbe și gesturi largi... Scena păpușilor e mică, precum și sala; eroii apar în optica spectatorului ca printr-un binoclu întors. Apoi, maeștrii dramei antice, dând eroilor lor o singură expresie plastică, consumau principalele acțiuni violente în culise, eroul rezumînd apoi în fața spectatorilor momentele nodale ale acțiunii. Pentru micul spectator, autorul trebuie să-și rezolve episoadele piesei invers: ciocnirile trebuie aduse în fața publicului — cit mai puțină narațiune.

Iată unele piedici care trebuie înlăturate în numele celei mai fierbinți dintre comandamentele unui scriitor partinic: tema contemporană, eroul de azi, mesager al viitorului, Valentin Silvestru, Gica Iuteș, Mihai Stoian, Mioara Cremene, M. Sintimbreanu, L. Mușatescu, X. și A. Boeșteanu, Viorica Huber, Nella Stroescu, Ana Predescu sînt în această privință „pionierii“ unui teatru de păpuși contemporan.

Inceputul a fost făcut — cu multe dibuiri, cu stîngăcii, cu eroi pozitivi mai palid desenați și cu cei negativi mai plastici, mai viu colorați, cu elementele de fantastic mai bine compuse decît cele din realitate, cu replici declarative, cu transformări psihologice nu totdeauna argumentate etc., etc... Cele înșirate mai sus se referă în bună măsură și la propria mea piesă și totuși... un erou nou a pătruns pe scenă și, zi de zi, el își întărește poziția cucerită.

Din păcate, tematica abordată e încă minoră, nu vizează cele mai acute probleme ale educației comuniste, nu se referă la sectoarele principale ale activității copiilor. Există un decalaj între literatura pentru copii, în ansamblul ei, și sfera teatrului pentru păpuși care pășește oarecum izolat și timid pe o cale proprie. Prea puțin dintre talenții noștri scriitori pentru copii s-au apropiat de teatru...

Un sector aproape complet descoperit era acel al literaturii preșcolarelor. E teribil de important să pledezi pentru ca un copil să nu se joace cu chibriturile, să se spele cu apă rece și să nu spună minciuni. Sînt probleme vitale ale vârstei. De preșcolari, m-am apropiat într-o ultimă piesă cu o dragoste sporită și de o documentare personal familială, extrăgînd esența unui conflict pentru copii, animînd elementele cu care un copil mic vine în contact și căutînd, ca într-o ecuație, să dezvolt o problemă folosindu-mă doar de cîteva „necunoscută“. *Poveste despre un băiat mic* și-a propus așadar să se adreseze copiilor de 4—5 ani, folosind alături de păpuși o prezentatoare — mama — care mobilizează sala în manifestarea unei atitudini față de acțiunile eroului. Mi-am dat seama că una din cele mai eficace forme spectaculare la păpuși este antrenarea sălii, participarea copilului din stal ca un erou secundant al conflictului. Copiii au fost invitați să-l ajute pe erou, să-l sfătuiască, să-l „critice“, să-l condamne — să-l „educe“. Această experiență mi-a fost mai mult decît utilă la scrierea unei piese pentru copii, dar cu oameni. Ca tehnică teatrală specifică, sper că e lucrarea mea cea mai potrivită teatrului de păpuși.

***

1.000.000 de spectatori pe an. Această cifră colosală oglindește prețuirea acordată de spectatori teatrului de păpuși la cele 19 teatre din țară. Ce răspundere uriașă revine celor care s-au apropiat de acest sector de creație!

Să reflectăm realitatea, să facem ca pe scena mică să bată suflul ei contemporan. Pornind de la un „ce e bine și ce e rău“ adresat celor de la grădinițe, să ajungem la chipul copilului nostru, să creăm personaje memorabile, pe care copiii să dorească să le imite, să le urmeze calea. Nu o morală didacticistă, nu vulgarizarea problemelor printr-o fulgerătoare și schematică trecere în revistă, ci prin apropierea de copil, prin cunoașterea specificului său, prin documentarea în viață, în școală. Problemele cunoașterii vieții celor mici nu diferă de cele ale teatrului „mare“ ; ele cer însă în plus cunoașterea psihologiei copilului, a pedagogiei, a programelor școlare, a vieții de organizație pionierească.

E inutil să mai arăt uriașul prestigiu mondial al teatrului românesc de păpuși...

...Totuși există încă un decalaj între acest prestigiu și atitudinea unor autori dramatici care se apropie încet și greu de teatrul de păpuși. Să-i sperie oare tehnica specifică ? Dificultățile tehnice nu sînt mai mari decît acelea legate de crearea unui scenariu de film, de pildă. Dimpotrivă. Atunci ? Poate nu s-au abordat încă toate căile, poate nu s-au folosit toate mijloacele pentru a se stimula o creație pe un plan calitativ superior. Uniunea Scriitorilor neglijează vădit acest sector de activitate (e bine să reamintim : 1.000.000 de spectatori). Revistele și zierele publice materiale despre teatrul de păpuși mai ales... de ziua copilului. Nu apar cronici teatrale operative care să ajute mișcarea teatrală păpușărească etc. Conștătuiri, discuții, dezbateri sînt neapărat necesare și în legătură cu tema contemporană în teatrul de păpuși. Dar mai ales este necesară o mai mare atenție spre această temă din partea unor teatre și în primul rînd a primei scene păpușărești, „Tăndărică“. Valorosul nostru teatru a avut în ultimii ani un repertoriu deficitar, mai ales la acest capitol. Munca lui cu autorii s-a arătat necreatoare ; stimulați nu totdeauna cu destulă căldură, scriitorii au fost puși în fața unor hiperexigențe mai mult de ordin formal, teatrul manifestînd pare-se preferințe exagerate pentru rafinatele artistice nu totdeauna gustate de copii.

Un loc important — și cu succes — îl ocupă în lumea teatrului de păpuși și spectacolul pentru maturi. Înainte de *Micul prinț* am văzut *Swejk* la Cluj, *Evan-taiul* la Craiova, *Ursul* la Oradea ; teatrul din Brașov vrea să prezinte anul acesta *Ploșnița*. Regizori plini de fantezie, sensibili, scenografi complecși și cu o temeinică experiență au realizat spectacole de răsnet.

În aceeași ordine de idei, trebuie arătat că și spectacolul de estradă își găsește un teren foarte prielnic la păpuși. Cu o condiție : să nu fie o reducere la scară a unei reviste obișnuite, tip „62“, ci o creație proprie, *specifică*, compusă cu fantezie, ținînd seama mai ales că la păpuși sugestia plastică poate funcționa din plin, folosind o gamă bogată de mijloace de expresie (vezi teatrul lui Obrazțov, Yves Joly). Păpușile invită la un joc spiritual, ofensiv, agitar, pe teme contemporane ardente, și ele pot oferi creatorului mari satisfacții, fiind gata să „răspundă“ scenic la cele mai năstrușnice jocuri ale fanteziei.

E greu să te poți hotărî încotro să-ți îndrepti viitoarea creație pentru păpuși. Lumea e uluită de noua cucerire sovietică a cosmosului. Copiii așteaptă piesa științifico-fantastică.

Alături de tema contemporană, se cere urcată pe scenă comoara folclorului nostru, baladele, legendele, cîntecele și dansurile (încercări în acest sens s-au făcut : Timișoara), topite în țesut dramatic, menite să stimuleze patriotismul copiilor, imaginația lor poetică...

Pentru toate acestea, în teatrul de păpuși se cere o dăruire, un entuziasm deosebit, o mare dragoste față de copii. Avem un milion de spectatori care în fiecare an așteaptă de la noi pe scenă, un gînd aproape de inima lor, o lecție artistică, un îndemn.

Zorii comunismului sînt aproape și copiii noștri vor fi cetățenii lui. Datoria noastră e să-i creștem puternici, să-i creștem cetățeni luptători, sensibili și iubitori de frumos totodată.

Teatrul de păpuși e prima lor treaptă artistică. Să facem ca această treaptă să fie cît mai apropiată de culmile artei.

Să „innobilăm“ teatrul de păpuși cu vibrația ceasului contemporan, să închinăm cele mai bune creații micului cetățean al lumii noi.

Al. Popovici